

GÖÇMEN GİRİŞİMCİLİĞİ VE SURİYELİ GÖÇMENLERİN İŞ KURMA SORUNLARI

İbrahim YILDIRIM¹
Özgül YÜKSEKBİLGİLİ²

ÖZET

Göç hareketlerinin uluslararası ilişkileri küresel ölçekte etkileyen siyasi, ekonomik, sosyal, insani, güvenlik ve kalkınmayı ilgilendiren sonuçları bulunmaktadır. Bundan dolayı da göçmen girişimciliğini desteklemek önemlidir. Çalışma alanı olarak Gaziantep ili seçilmiştir. Gaziantep sanayi ve ticaret açısından Türkiye'nin önde gelen şehirlerindedir. Bu sebeple Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin genel özelliklerini ve insan kaynağını belirlemek ve bunların entegrasyonu açısından son derece uygun şartlara sahiptir. Suriye sınırına komşu bir şehir olması nedeniyle, Suriye'de meydana gelen siyasi krizden kaçan insanların sığındığı ve buradaki kamplarda barındığı bir kent olması yönüyle de stratejik bir önem kazanmıştır.

Katılımcı girişimcilerden elde edilen veriler yarı yapılandırılmış ve derinlemesine mülakat tekniği kullanılarak ve görüşme sırasında not tutularak ya da sanal iletişim imkanlarından yararlanarak kayıt altına alınmıştır. Veriler MAXQDA nitel veri analizi programı kullanılarak kodlanmış ve kategorize edilmiştir.

Çalışmada elde edilen veriler ışığında göçmen girişimcilerin iş kurma sorunlarının başında kurumsal çevre hakkında yeterli bilgiye sahip olmama, kanunlar ve mevzuatlar hakkında yeterli bilgiye sahip olmamadan kaynaklı sorunlar ve göçmenlere olan bakış açısı ile ilgili sorunlar yaşadıkları tespit edilmiştir. Göçmen girişimcilerin işi yaparken yaşanan sorunlarda ise para biriminin anlaşılmasındaki zorluk/dövizdeki dalgalanmalar (kur farkı, döviz kurundaki dalgalanmalar gibi) olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcıların diğer göçmen girişimcilerin işlerinde başarılı olmaları için tavsiyesi ise "dil probleminin giderilmesi" olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Göç, Girişimci, Göçmen Girişimci, Suriyeli Göçmenler, Gaziantep.

MIGRANT ENTREPRENEURSHIP AND BUSINESS ESTABLISHMENT PROBLEMS OF SYRIAN MIGRANTS

ABSTRACT

Migration movements have political, economic, social, humanitarian, security and development consequences that affect international relations on a global scale. Therefore, it is important to support immigrant entrepreneurship. Gaziantep province was chosen as the study area. Gaziantep is one of Turkey's leading cities, in terms of industry and trade. For this reason, it has extremely suitable conditions in terms of determining the general characteristics and human resources of Syrian immigrants in Turkey and their integration. Since it is a city adjacent to the Syrian border, it has gained strategic importance as it is a city where people fleeing the political crisis in Syria took shelter in the camps there.

The data obtained from the participant entrepreneurs were recorded by using semi-structured and in-depth interview techniques and by taking notes during the interview or by using virtual communication opportunities. The data were coded and categorized using the MAXQDA qualitative data analysis program.

In light of the data obtained in the study, it has been determined that immigrant entrepreneurs have problems with starting a business, problems with not having enough information about the institutional

---

¹ Prof. Dr., Hasan Kalyoncu Üniversitesi, ibrahim.yildirim@hku.edu.tr, Gaziantep, Türkiye, ORCID: 0000-0003-1557-8486

² Dr., Hasan Kalyoncu Üniversitesi, İşletme, ozgul.tan@hku.edu.tr, Gaziantep, Türkiye, ORCID: 0000-0003-1557-8486

environment, problems arising from not having enough knowledge about laws and regulations, and problems with their perspective on immigrants. It has been determined that there are difficulties in understanding the currency/currency fluctuations (such as exchange rate difference, fluctuations in the exchange rate) in the problems experienced by my immigrant entrepreneurs while doing business. In addition, the advice of the participants for other immigrant entrepreneurs to be successful in their business was “eliminating the language barrier.”

Keywords: Immigration, Entrepreneur, Immigrant Entrepreneur, Syrian Immigrants, Gaziantep

1. GİRİŞ

Günümüzde göç hareketleri dünyanın pek çok yerinde yaşanmakta olup, bu göç hareketleri ciddi şekilde göç yapılan bölgeyi ve hatta dünyayı etkilemektedir. Günümüzün küresel dünyasında ise girişimcilik kavramı önem kazanmış ve göç hareketleri ile de göçmen girişimcilik kavramını ortaya çıkmıştır. Özellikle son yıllarda Türkiye, göçmen girişimcilik faaliyetlerinin önemli boyutlara ulaştığı ülkelerin başlarında gelmektedir.

Yüzyıldan uzun bir süredir dünyayı yeniden şekillendirmesi nedeni ile uluslararası göç hareketleri önemli olayların başında yer almaktadır (Benhabib, 2006: 16). Küreselleşmenin, politik, sosyal, ekonomik yapılarda meydana getirdiği değişimler ve bu değişimlerin birbirini tetiklemesinin daha hızlanmış olması, göçü ve göçmeni daha fazla etkilemesine neden olmakta ve bu sürecin daha sert yaşanması sonucunu doğurmaktadır. Sürecin getirdiği bu gelişmeler, sosyal bilimcilerin göç olgusunu daha karmaşık ve çok boyutlu ele alarak, bu yönde bir bakış açısı geliştirmelerini zorunlu kılmaktadır (Çağlayan, 2006: 89).

Göçmen kavramı, vatandaşı olmuş oldukları ülkeyi, ekonomik, siyasi, sosyal ve dinî vb. bir takım sebeplerden dolayı kendi isteğiyle terk edip, başka bir ülkeye yerleşmek ve yaşamak amacıyla giden bireyler olarak tanımlanmaktadır (Kayalar ve Yıldız, 2017: 56). Chrysostome (2010: 138) yaptığı bir çalışmada göçmenler göç ettikleri ülkelerde kendi işletmeleri kurmak ve aynı zamanda iyi iş fırsatlarını da değerlendirdiğinden bahsetmiştir.

Günümüzde dünyanın çoğu yerinde göç hareketleri yaşanmakta olup, Türkiye ise coğrafi ve stratejik konumu sebebiyle milyonlarca göçmene ev sahipliği yapmıştır. Günümüzde bunun en yakın örneği ise Suriye’de iç savaşın neden olduğu iç karışıklıkla başlayan savaş sonucu çoğunluğu Türkiye’ye yönelen Suriyeli mülteci akınıdır.

Göçmen girişimcilik ekonomik ve sosyolojik açıdan önemli olması nedeni hem dünya genelinde hem de Türkiye’de irdelenmesi gereken konular arasındadır. İstihdamın artırılması, kültürel zenginlik gibi konularda göçmen girişimcilik önem taşımaktadır.

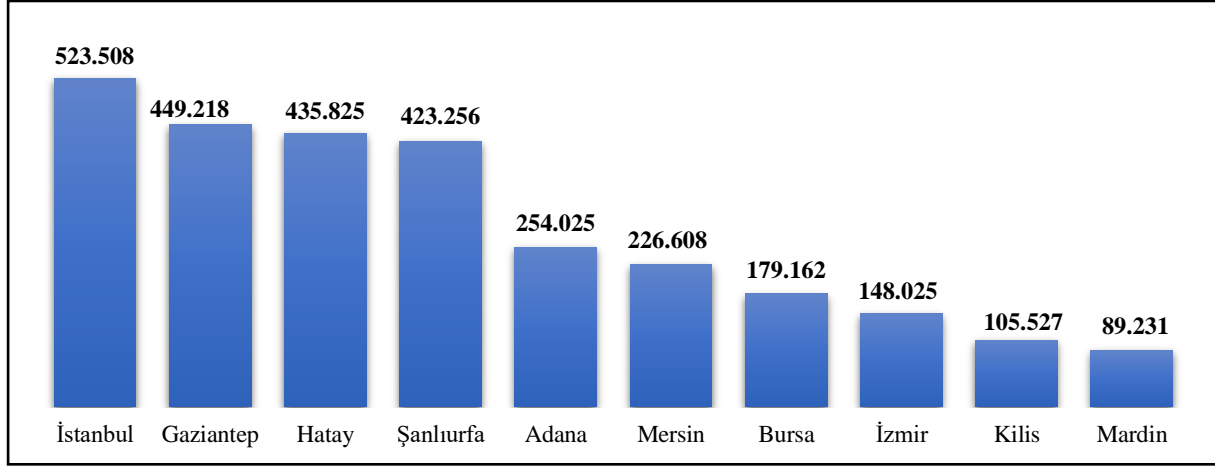
Duruel (2017: 208) tarafından yapılan bir çalışmada küresel olarak Türkiye’ye gelen Suriyelilerin inanç bakımından, kültür bakımından ve coğrafi olarak yakın olması gibi sebeplerden dolayı “açık kapı politikası” uygulanmıştır.

Bu çalışmanın amacı göçmen girişimcilerin özellikle işletmelerinin kuruluş aşamasında karşılaştıkları sorunları tespit ederek kendi işletmesini kurmayı düşünen göçmen girişimcilere yol gösterici nitelikte pratik bilgiler sağlamaktır. Bu kapsamda araştırmada ekonomik, sosyal ve siyasal açıdan büyük öneme sahip göçmen girişimciler detaylı bir biçimde ele alınacaktır.

2. SURİYELİ GÖÇMENLER

Türkiye’de açık kapı politikasının uygulanması ile Suriye’deki iç karışıklığın başlaması ile Türkiye Suriyeli sığınmacılara ev sahipliği yapmıştır. Ancak Suriyelilerin kontrolsüz ve plansız bir şekilde Türkiye’ye giriş yapmaları ile Türkiye’nin ekonomik, toplumsal, kültürel koşullarında olumsuz sonuçlara neden olmuştur.

Suriyelilerin göçü özellikle Suriye sınırında bulunan iller başta olmakla birlikte Suriyeliler Türkiye'nin büyük bir bölümüne yerleşmiştir. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 24 Mart 2021 tarihli verilerine göre ise geçici barınma merkezleri dışında bulunan Suriyeli mülteci sayısı 3.607.098'dir. Şekil 1'de ise Suriyeli göçmenlerin Türkiye'deki illerdeki dağılımları görülmektedir.

Şekil 1: Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin İlk 10 İle Göre Dağılımı
(<https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>)

Suriyeli göçmenlerin yoğun olarak yaşadıkları illerden biri de Gaziantep olmuştur. Bunun nedeni ise Türkiye ile Gaziantep'in sınır komşusu olması ve Gaziantep ilinin toplam GSYH payının sanayi üretimi içindeki artışı ile kentin iktisadi yapısı ile kentsel gelişimi sayılabilmektedir. Ayrıca Gaziantep ve Halep arasında olan tarihsel ilişki de Suriyelilerin Gaziantep'e göç etmesinde etkili olmuştur. ko

İncetahtacı (2018: 37) tarafından yapılan bir çalışmada Gaziantep ilinin tarihsel geçmişi, sosyo-kültürel dinamikleri ve gerekse de bir sanayi ve üretim merkezi olma kimliği, Suriyelilerin toplumsal yapıya ve sisteme uyumunda kolaylık sağladığı belirtilmiştir. Ayrıca bazı Suriyeli iş insanlarının göç ettikleri bölgelere, şehirlere yatırım yaparak, işlerini bu şehirlere taşıması, göç edilen şehire katkılarda buldukları da görülmektedir.

3. GÖÇMEN GİRİŞİMCİLİĞİ

Girişimcilik, risk ve belirsizlik koşulları altında kazanç elde etmek ve büyümek amacıyla yenilikçi bir ekonomik organizasyonun oluşturulmasıdır (Dollinger, 1999:4). Yeni pazarlar, yeni ürün ya da süreçlere dair fırsatların belirlenmesi ve bu fırsatlardan faydalanılması amacıyla bir ekonomik faaliyetin başlatılması ya da kapsamının arttırılmasına yönelik bir uğraş olarak girişimcilik tanımlanabilmektedir (10. Kalkınma Planı, 2013:3).

Neoklasik beşeri sermaye teorisinin varsayımı, göçmenlerin, hayatlarını daha iyi hale getirmek ve ömür boyu kazançlarını en üst düzeye çıkarmak için riskler almaya istekli, kendi kendine seçilmiş rasyonel bireyler grubu olduğudur. Literatürde gösterildiği gibi, girişimcilik, sosyoekonomik ilerlemelerinin tek yolu olabilmektedir (Constant ve Zimmermann, 2004: 3).

Göçmen girişimciliği araştırması, etnik köken ve göç sosyolojisi içinde kendi başına bir alan haline gelmiştir. Göçmenlerin işletmeleri genellikle "etnik" olarak da etiketlenmektedir

(Pe'coud, 2010: 59). Göçmen girişimciler, geçimini sağlamak için iş kuran ve yakın zamanda göç etmiş bireyler olarak tanımlanmaktadır (Efendic vd., 2016: 1058). Göçmen girişimciler, birçok ülkede küçük işletmeler için fırsatları değerlendirmeye çalışmaktadırlar (Kloosterman, 2010: 25).

Göçmen girişimciliğe dair temel bir inanç, yeni etnik işin coğrafi olarak göçün yoğunlaştığı yerleşim bölgelerinde etnik topluluğun diğer üyelerine hizmet etmek için başlaması ve işin büyümesini kolaylaştırmasıdır. Girişimciler kendi etnik bölgelerine hizmet etmede başarılı olduktan sonra, işlerini etnik olmayan pazarlara doğru genişletiyorlar (Fregetto, 2004: 256).

Dheer (2018: 556) göçmenlerin yeni iş girişimlerinin kurucuları olarak önemli bir rol oynadıklarını ve bu nedenle ev sahibi ülkelerin ekonomik kalkınmasına katkıda bulduklarını belirtmiştir.

Bireyleri göçmen girişimciliğe yönlendiren faktörler arasında göçmen bireyin güdüsel ve karakter özelliklerinden oluşan psikolojik faktörler, girişimcilik ile ilgili altyapı unsurlarından oluşan sosyolojik faktörler, göç edilmiş olan ülkeye dair ekonomik koşullar ile teknolojik ilerlemelerden oluşan ekonomik faktörler şeklinde gruplamak mümkündür. Jansen ve arkadaşlarının (2003:13) yaptığı bir çalışmada ise göçmenlerin girişimcilik faaliyetlerini çoğunlukla içinde buldukları ekonomik koşulları iyileştirmek ve geliştirmek üzere yaptıkları belirtilmiştir.

Göçmen girişimciler öncelikle ev sahibi ülkedeki göçmen tüketicilerin ihtiyaçlarının, zevklerinin ve tercihlerinin karşılanması üzerine odaklanmaktadırlar. Çoğunlukla etnik nüfusa sahip bölgelerde görülen göçmen girişimcilik, etnik çalışanlara erişimden, etnik tedarikçiler ve alıcılardan oluşan bir havuzdan yararlanmaktadır (Dheer, 2018: 557).

Dheer (2018: 559-561) yaptığı bir çalışmada girişimcilik sürecinin merkezinde dört unsur kabul etmektedir. Bunlar; fırsatlar, girişimci bireyler, çevre ve örgütlenme biçimleridir. Göçmen girişimciliğinin alanı, bunları göçmenlerin sahip olduğu ve işlettiği işletmelerle ilgili olarak incelemektir.

a) Fırsatlar, yeni araçlarla ve ilişkilerle sonuçlanan durumlardır. Bunlar yeni mallar, hizmetler, pazarlar, organizasyon yöntemleri ve organizasyonlar şeklinde değer yaratır.

b) Girişimci bireyler fikirleri ekonomik rant sağlayan girişimlere dönüştürür. Fırsatları öngörürler ve kâr, bağımsızlık ve yukarı doğru sosyal hareketlilik elde etmek için kendine özgü ve benzersiz kaynakları kullanarak bunlardan yararlanmayı hedeflerler.

c) Çevresel koşullar girişimcilik sürecini ve göçmen girişimciliği etkilemektedir. Göçmen yoğunluğunun yüksek olduğu yerleşim alanları, girişimleri başlatmak ve yönetmek için sosyal, finansal ve deneyimsel sermaye olarak kaynaklar sağlar.

d) Örgütlenme, pazarlanabilir ürün veya hizmetlere yönelik fırsatlara dönüşümünü mümkün kılan mekanizmalara atıfta bulunur.

Sermaye, bilgi, yetenek ya da sosyal sermaye gibi unsurların etkisiyle göçmenler göç ettikleri ülkelerde daha güvenli bir şekilde girişimci olabilmektedirler. Rath (2002:7) tarafından yapılan bir çalışmada ise göçmenlerin göç ettikleri ülkede fazladan çalışma zorunluluğu hissederek birlikte göç ettikleri ya da kendi ülkelerinde bıraktıkları bireyleri özellikle finansal olarak destekleme eğilimi içerisine girmektedirler.

3.1. Göçmen Girişimciliğinde Karşılaşılan Zorluklar

Göçmen hareketi, toplumsal yapıyı ciddi manada değişmeye zorlayan bir olgu olup, yapılan bu çalışmada göçmenlerin iş kurma aşamasında karşılaştıkları sorunların neler olduğu tespit edilecektir.

Göçmen yoğunluğunun yüksek olduğu yerleşim alanları girişimleri başlatmak ve yönetmek için sosyal, finansal ve deneyimsel sermaye gibi kaynaklar sağlar, böylece girişimciliğin talep ve arz tarafına katkıda bulunur (Dheer, 2018: 561).

Matricano ve Sorrentino (2014: 4), Ukraynalı girişimcilerin girişimciliğe başlamalarında etkili olan itme ve çekme faktörlerini incelemişlerdir. Başlangıç sermayesi, personel alımı, kurumsal sorunların üstesinden gelme, yönetsel yeterliliklerden faydalanma gibi faktörler çekme faktörlerini içermektedir. Bu faktörlerin hepsi olumlu bir bağlamda göçmenleri girişimciliğe teşvik etmektedir. Tatmin edici mesleğe sahip olamama, ayrımcılık, işsizlik gibi faktörler ise itici faktörler arasındadır. Bu faktörler, göçmenleri olumsuz bir bağlamda girişimciliğe yönlendirmektedir.

Ekonomik açıdan göçmen girişimcilerin Türkiye'ye entegrasyonun sağlanmasına dair süreçlerde karşılaşılan sorunlar şu şekilde sıralanabilir (Güngördü, 2018: 58-59);

- Göç edilen ülkenin pazarlarının rekabet seviyelerinin çok yüksek oluşu
- Göç edilen ülkenin makroekonomik çevresinden kaynaklanan ve piyasaları etkileyen sorunlar
- Göç edilen ülkede ilgili kökensele gruplarına dair sosyal ağ eksiklikleri
- Deneyim ile ilgili eksiklikler
- Farklı toplumlar arasında zihniyet açısından var olan önemli farklılıklar
- Göç edilen ülkenin çalışma piyasası içerisinde uygun iş imkânlarının kısıtlı oluşu
- Dil ile ilgili sorunlar
- Kültürel farklılıklardan kaynaklı sorunlar
- Göçmen bireylere yönelik göç edilen ülkede var olan önyargılar
- Eğitim seviyesi ile ilgili sorunlar
- Irkçılık
- Dinsel farklılıklardan kaynaklanan sorunlar

Aldrich ve Waldinger (1990: 130) tarafından yapılan bir araştırmada, işletme kurma ve bu işletmeyi yürütmek için ilgili yerlerden gerekli bilgi almak, işi kurmak ve geliştirmek için sermaye bulmak, işletmeyi yürütmek için gerekli eğitim ve beceriyi elde etmek, verimli, dürüst ve ucuz çalışanları işe almak ve yönetmek, müşteri ve tedarikçilerle ilişkileri yönetmek, yorucu rekabet ortamında ayakta kalmak ve politik saldırılardan korunmak gibi problemler göçmen girişimcilerin genellikle işlerini kurarken ve işletirken karşılaştıkları problemler olarak tespit edilmiştir.

Hamid (2020: 21) tarafından yapılan bir araştırmaya göre göçmen girişimcilerin ev sahibi ülkede yaşadığı zorlukların ev sahibi ülkedeki yönetim kurumlarından, kaynak sağlayan kurumlardan, yerel toplumdan ve ev sahibi ülkedeki rekabetten kaynaklandığını tespit etmiştir.

Tablo 1: Göçmen Girişimcilerin Ev Sahibi Ülkede Yaşadığı Zorlukların

Resmi	Göçmen işiyle ilgili düzenlemeler	Yerel olmayan işletme başlangıç süreçleri için yasal gereklilikler	Yönetim Kurumları		
	Ruhsat almak				
	Yabancı işçilere ilişkin kurallar				
	Göçmenler için başlangıç için özel gereksinimler				
	Resmi bilgi sorunları	Bilgi ve dükümantasyonu yöneten imkanlar			
	Dokümantasyon hızı				
	Sahte yabancı işçi acenteleri	Göçmen mülkiyeti nedeni ile çalışanlara sınırlı erişim			
	Sanayi ile ilgili düzenlemeler				
	Koruyucu yerel birlikler				
	Genel finansman düzenlemeleri	Göçmen mülkiyeti nedeniyle finansal sermayeye sınırlı erişim		Kaynak Sağlayan Kurumlar	
	Daha büyük şirketlerden destek eksikliği				
	Finansmanı sınırlayan ana müşteri tabanı				
	Finansmanı sınırlayan göçmen statüsü				
	Karmaşık iş mekanizmaları	Yabancı olma nedeniyle bilgiye sınırlı erişim			
Bilgi edinmedeki zorluklar					
Kurumsal çevre hakkında bilgi					
Gayri Resmi	Yerel pazarı çekmek	Yerel piyasayı anlamak	Ev Sahibi Ülke		
	Yabancı imajı				
	Yerlileri işe almak				
	Sektörle ilgili görsel				
	İş yönetiminde dil	İşletme yönetiminde ev sahibi ülkenin kültürünü anlamak			
	Ağ çeşitliliği				
	Personel tutma				
	Çalışma stilleri				
	Rekabet			Ev sahibi ülkenin göç çevresinde gayri resmi faaliyetler	Ev Sahibi Ülkede Rekabet
	Kaçakçılık ve sahtecilik				

Kaynak: Hamid, H. A. (2020). Challenges Experienced By Immigrant Entrepreneurs in a Developing Non-Western Country: Malaysia. Entrepreneurial Business and Economics Review, Vol.8, No.3. 15

Girişimcilik koçluğu ve mentorluk yalnızca iş yaratmayı desteklemeye yardımcı olmakla kalmaz, aynı zamanda iş yaşamını ve büyüme olasılıklarını da iyileştirmektedir (www.betterentrepreneurship.eu).

Göçmenlerin girişimcilik becerileri geliştirme ihtiyaçlarını belirlemek için bir ihtiyaç analizi gerçekleştirirken, siyasetçiler şunları yapmalıdır (www.betterentrepreneurship.eu):

- Göçmen girişimciler için özel girişimcilik eğitim programlarını, koçluk ve mentorluk girişimlerini ve iş geliştirme hizmet uygulamalarını tanımlamak,
- Göçmen girişimcilerin karşılaştığı zorlukları anlamak için göçmen girişimciler ve göçmen girişimcilere destek veren kuruluşlara danışmak,
- Geliştirme için destek teklifi ve alanlarındaki boşlukların tanımında göçmen girişimcilerin farklı profilleri (örn. yeni mezunlar, mülteciler) hesaba katmak,
- Mevcut göçmen girişimcilik eğitim programlarının, koçluk ve mentorluk girişimleri ve göçmen girişimcilerin ihtiyaçlarına karşı iş geliştirme hizmetlerinin güçlü ve zayıf yönlerini belirlemek,

- Temel destek programları ve girişimlerinin uygunluğunu ve ilişkisi değerlendirmek,
- Diğer politika alanlarının göçmen girişimcilik politikalarını ve programlarını (örn. entegrasyon yaklaşımları, istihdam politikası) nasıl etkilediği dikkate almak.

4. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Araştırmanın amacı, yöntemi, örnekleme hakkında bilgilere yer verilecektir.

4.1. Araştırmanın Amacı

Göçmen girişimciler üzerine yapılan bu araştırma Gaziantep ilindeki göçmen girişimcilerin iş kurma aşamasında yaşadıkları problemlerin belirlenmesi amaçlanmaktadır.

4.2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Betimsel analiz, doküman incelemesi sonucunda toplanan verilerin araştırma sorularına cevap bulmayı sağlayacak şekilde organize edilmesini nitelendirmektedir (Sığırı, 2018: 276).

Farkında olduğumuz ancak tam olarak kavrayamadığımız olguları araştırmaya odaklanan olgubilim desenine göre bu çalışma gerçekleştirilmiştir.

Yapılan bu araştırmada 10 Nisan – 10 Mayıs 2021 tarihleri arasında katılımcılar ile görüşülerek veriler toplanmıştır. Ayrıca katılımcılar ile görüşme yapılmada önce katılımcılara çalışmanın niteliği kapsamı hakkında bilgiler verilmiştir.

4.3. Araştırmanın Örnekleme

Araştırma Gaziantep ilinde yer alan 15 Suriyeli göçmen girişimci ile gerçekleştirilmiş olup, farklı işler yapan göçmen girişimcilere ulaşılmaya özen gösterilmiştir. Berg (2001: 120) tarafından yapılan çalışmaya göre nitel araştırmalarda örneklem büyüklüğünün en az 15 olması yeterlidir.

4.4. Verilerin Analizi

Bu çalışmada nitel analiz tekniği olarak içerik analizi kullanılmıştır. 15 göçmen girişimci ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler MAXQDA 2020 programına aktarılmıştır. Her bir katılımcının verdiği cevaplar okunmuş ve verilerin kodlaması yapılmıştır. İkinci aşamada ise kodlar arasındaki ortak yönler saptanarak temalar oluşturulmuştur. Üçüncü aşamada ise tematik kodlama sonucundaki kodların ve temaların düzenlenmesi tamamlanmıştır. Son aşamada ise bulgular tanımlanmış ve yorumlanmıştır.

Yapılan çalışmada 3 tema ve bu temalara ait kodlar Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2: Oluşturulan Tema ve Kodlar

Temalar	Kodlar	Alt Kodlar
İş Kurarken Yaşanan Sorunlar	Yerel Olmayan İşletme Başlangıç Süreçleri İçin Yasal Gereklilikler	• Oturma İzninin Olmaması • Üretim Yeri İnşası
	Bilgi ve Dükümantasyonu Yöneten İmkanlar	• Resmi Bilgi Sorunları • Yasal Kanunlar
	Göçmen Mülkiyeti Nedeniyle Finansal Sermayeye Sınırlı Erişim	• Genel Finansman Düzenlemeleri • Finansmanı Sınırlayan Göçmen Statüsü
	Yabancı Olma Nedeniyle Bilgiye Sınırlı Erişim	• Toplumun İhtiyacını Anlama • Kurumsal Çevre Hakkında Bilgi
	Yerel Piyasayı Anlamak	• Yabancı İmajı (<i>İrkçılık</i>) • Yerlileri İşe Almak • İş Yönetiminde Dil (<i>İletişim Sıkıntısı</i>)
	İşletme Yönetiminde Ev Sahibi Ülkenin Kültürünü Anlamak	• Personel Tutma (<i>Tecrübeli Eleman Bulmada Yaşanan Sıkıntı</i>)
İşi Yaparken Yaşanan Sorunlar	Hammadde Fiyatlarındaki Artış	
	Müşteri Sayısındaki Değişim	
	Para Biriminin Anlaşılmasındaki Zorluk/Kur Farkı/Döviz Dalgalanması	
	Önyargı İle Göçmen Girişimcilere Bakılması (İrkçılık)	
	Rekabet	
	Kurumsal Çevre Hakkına Bilgi	
	Dil Bilmeme	
	Tecrübeli Eleman Bulma	
Vergiler		
Sorunların Çözümü İçin Öneriler	Dil Probleminin Giderilmesi	
	Türk Elemanlarının Göçmen Girişimcilerin Yanında Çalıştırılabilmesi İçin	
	Doğru İletişim Kurulması	
	İş Kurmadan Önce Yeterli Mevzuat Bilgisi Edinme	
	İş Kurma Konusunda Oryantasyon, Eğitim vb. Yapılması	
	Pazara Kaliteli Ürün Sunmak	

5. ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu bölümde katılımcıların demografik özellikleri ile bulgulara yer verilecektir.

5.1. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

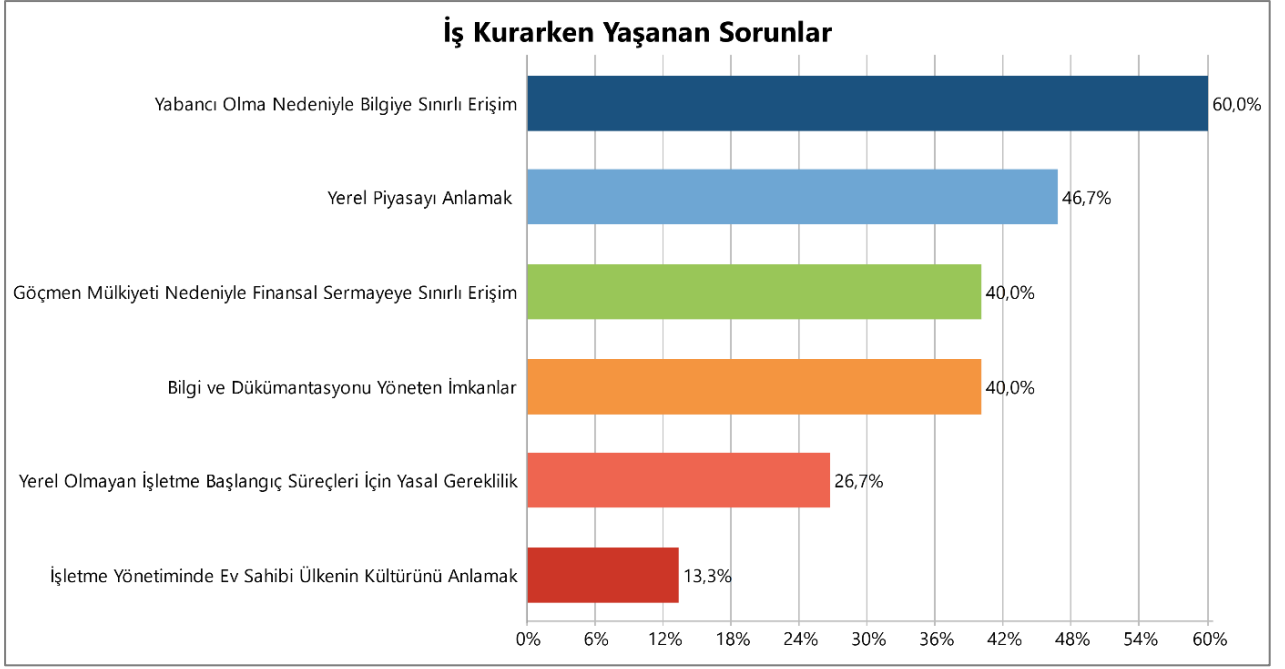
Çalışma 15 katılımcıyla yürütülmüş olup, araştırmaya açıklık getirmesi için katılımcılar 1G'den 15G'ye kadar olacak şekilde kodlanarak Tablo 3'de gösterilmektedir. Katılımcıların kaç yıldır sektörde buldukları ve ne tür bir üretim yaptıkları Tablo 3'de yer almaktadır.

Tablo 3: Çalışma Grubu

Belge Adı	Cinsiyet	Türkiye'de Bulunma	Sektör
1G	Erkek	5 yıl	Gıda
2G	Erkek	5 yıl	Gıda
3G	Erkek	20 yıl	Gıda
4G	Erkek	8 yıl	Tıbbi & Kozmetik Ürün
5G	Erkek	7 yıl	Tekstil
6G	Erkek	6 yıl	İnşaat
7G	Erkek	5 yıl	Tıbbi & Kozmetik Ürün
8G	Erkek	6 yıl	Tekstil
9G	Erkek	5 yıl	Gıda
10G	Erkek	8 yıl	Tekstil
11G	Erkek	8 yıl	Gıda
12G	Erkek	5 yıl	İnşaat
13G	Erkek	29 yıl	Koyun Yünü Ticareti
14G	Erkek	6 yıl	İnşaat
15G	Erkek	7 yıl	Ayakkabı&Terlik

5.2. İş Kurarken Yaşanan Sorunlar Temasına Ait Bulgular

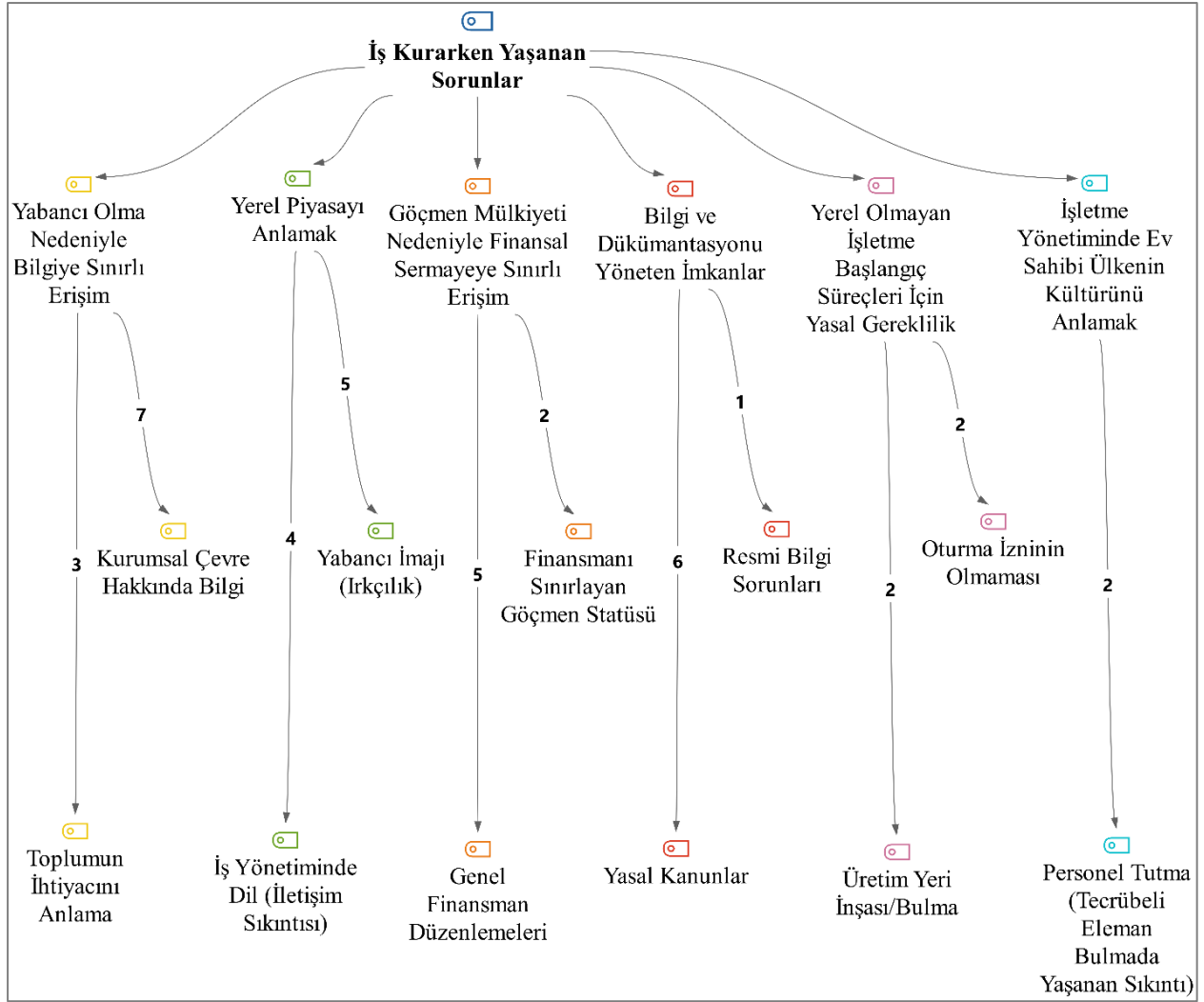
Araştırmanın ilk teması olan “İş Kurarken Yaşanan Sorunlara” temasına ait kodlu bölümler frekansları Şekil 2'de gösterilmektedir.

Şekil 2: İş Kurarken Yaşanan Sorunlara İlişkin Kodlu Bölümler Frekansları

Şekil 2'ye göre katılımcıların en çok bahsedilen iş kurarken yaşanan sorunlar içinde “yabancı olma nedeniyle bilgiye sınırlı erişim” olduğu görülmektedir. Aynı zamanda incelenen Suriyeli girişimcilerde “yerel piyasayı anlamak” en çok bahsedilen ikinci kod olmuştur. En az bahsedilen iş kurarken yaşanan sorun ise “işletme yönetiminde ev sahibi ülkenin kültürünü anlamak” olmuştur.

Araştırmanın ilk teması olan “İş Kurarken Yaşanan Sorunlara” temasına ait hiyerarşik kod alt kod modeli ise Şekil 3’de gösterilmektedir.

Şekil 3: Hiyerarşik Kod Alt Kod Modeli

Şekil 5’te araştırma kapsamında incelenen tüm Suriyeli göçmen girişimcilerde iş kurarken yaşanan sorunlara yönelik hiyerarşik kod-alt kod bölümler matrisi yer almaktadır. Bu matriste hangi alt kodların hangi kod altında yer aldığı ve ilgili kodların frekansları gösterilmiştir. Kod-alt kod matrisine iş kurarken yaşanan sorunlar temasında 6 farklı kod ve bunlara bağlı toplam 11 farklı alt kod bulunmaktadır. Bu bulgulara göre incelenen göçmen girişimcilerde iş kurarken yaşanan sorunlar arasında en çok kurumsal çevre hakkında bilgiye sınırlı erişim, yabancı imajı (ırkçılık), yasal kanunlar, finansman düzenlemeleri gibi alt kodlar yer almaktadır.

İş kurarken yaşanan sorunlara temasının katılımcılar tarafından en çok ifade edilen kod kurumsal çevre hakkında bilgiye sınırlı erişim kodudur. Konu ile ilgili katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

1G: “İşi kurarken bu İşten hiçbir bilgimiz yoktu, yani yaptığın İşten bilgi sahip olmama.”

3G: “Uygun hammadde alımının nereden yapılacağı, nereden temin edileceğini bilmiyorduk.”

6G: “İlk defa iş yapacağımız bir ülkede işler nasıl ilerler, işletmeyi nasıl kurarız, gerekli evraklar neler, nasıl bir yol izleriz? Gibi bir sürü sorunla uğraştık.”

7G: “Makineleri alacağımız yerleri bilmiyorduk, alacağımız yerleri öğrenip araştırmamız çok zamanımızı aldı.”

9G: “Gerekli müşteri kitlesinin nerelerde olacağına yabancı olmam bize zorluk yaşattı.”

11G: “Tedarik, kalite çeşitlerine göre hammadde bulunması konusunda zorluklar çektik.”

İş kurarken yaşanan sorunlar temasının katılımcılar tarafından en çok ifade edilen ikinci kod ise yasal kanunlar kodu olup, konu ile ilgili ifadeler şu şekilde olmuştur;

2G: “Türkiye’nin kanunları farklı olduğu için zorlandık.”

4G: “İşe başlamak için gerekli yasal konularda sıkıntılar yaşadık, zorlandık.”

10G: “Devlet departmanlarında zorluklarla karşılaştık.”

11G: “Hukuki işlemlerde hakkında hiçbir şey bilmediğim bazı zorluklarla karşılaştım.”

12G: “Bahsetmiş olduğum çalışma iznine sahip olabilmem için Türkiye Cumhuriyeti inşaat mühendislikler odasına üye ve kayıt yapmam gerekiyordu.”

İş kurarken yaşanan sorunlar temasının katılımcılar tarafından sıkça ifade edilen bir diğer kod ise yabancı imajı (ırkçılık) kodu olup, yabancı imajı (ırkçılık) ile ilişkin alıntılar şöyledir:

5G: “İrkçi söylemler duydum.”

6G: “Bizim Suriyeli olduğumuz anladıklarında ofis kiralamak istediğimizde kira bedelini çok fazla istediler.”

7G: “Fabrika yerini kiralarken Türkler hep kiralayıp kullandıktan sonra hemen kira vermeden kaçacağımızı düşündükleri için hiçbir kiraya vermiyor ya da 1 yıllık peşin istiyordu.”

10G: “Yaşadığım en büyük sıkıntı ürün tedarik edeceğim zaman piyasa fiyatından daha yüksek fiyat istenmesiydi ve sanırım bunu Suriyeli olduğum için bir fırsat olarak görüp kullanmak istediler.”

15G: “İlk etapta yabancı olduğum için bazı tepkiler aldım.”

İş kurarken yaşanan sorunlar temasının katılımcılar tarafından sıkça ifade edilen bir diğer kod ise genel finansman düzenlemeleri kodu olup, katılımcıların konu ile ilgili görüşleri aşağıdadır;

5G: “Maddi açıdan bir miktar birikimim vardı aslında sermaye olarak kullanabileceğim ancak Suriye’den Türkiye’ye gelince büyük bir kısmını kullanmak zorunda kaldım.”

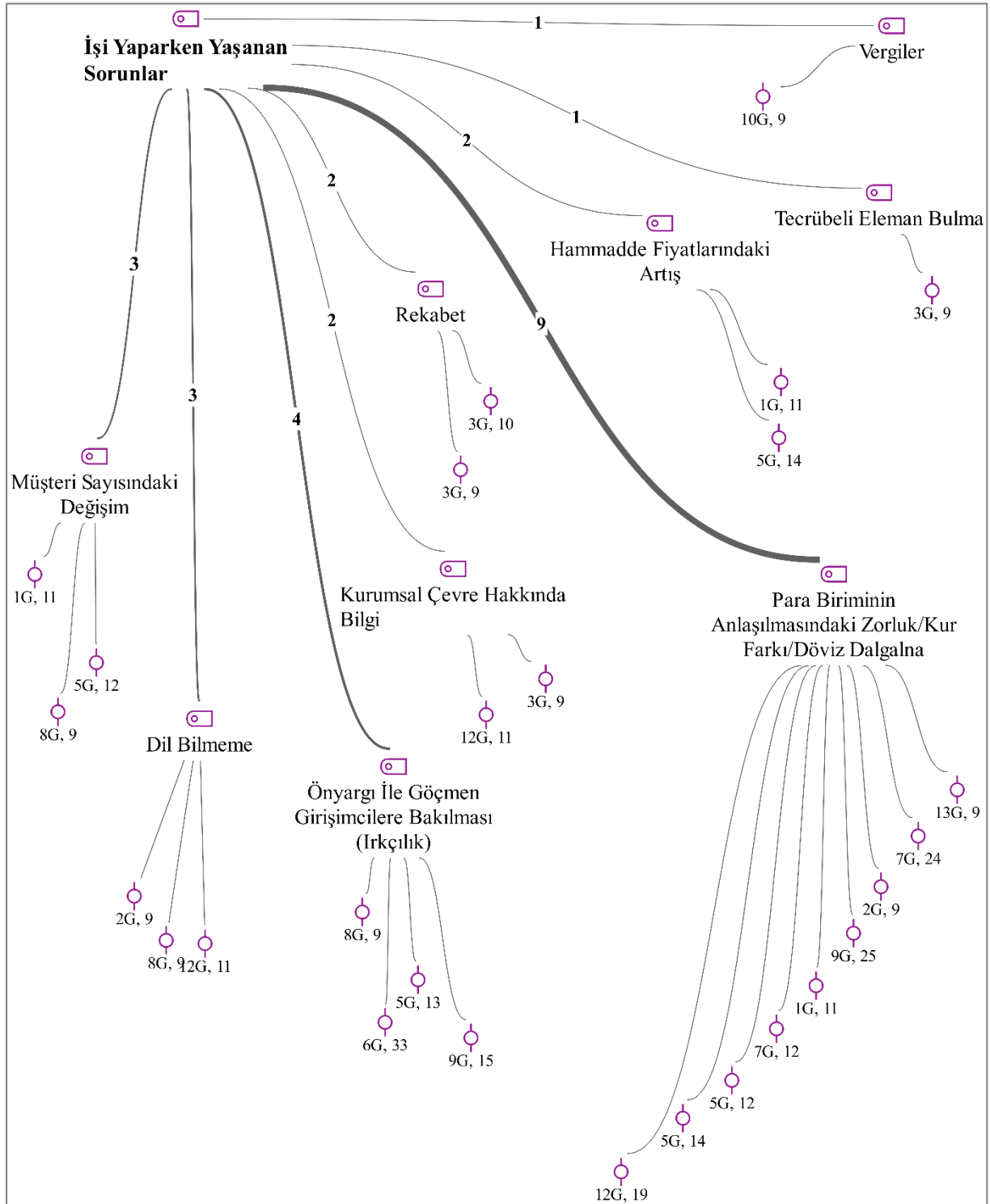
8G: “Bu işi kurarken birikimin olmadan yapmanın imkanı yoktu. Suriye’den buraya gelen eşimizden dostumuzdan borç alarak 2 tane makine alabildim.”

9G: “Başlangıçta tabi ki gerekli yatırım tutarını bulmak zor oldu.”

12G: “Büyük miktarda şirket sermayesine sahip olmam gerekiyor.”

5.3. İş Yaparken Yaşanan Sorunlar Temasına Ait Bulgular

Araştırmanın bir diğer teması olan işi yaparken yaşadıkları sorunlar temasına ait kod alt kod bölümler modeli Şekil 4'de gösterilmiştir. Göçmen girişimcilerin işlerini yaparken yaşadıkları sorunlar teması katılımcılar tarafından 10 kod altında toplanmıştır. Bu kodlar; kurumsal çevre hakkında bilgi, ırkçılık, rekabet, müşteri sayısındaki değişim, dil bilmeme, kur farkı, tecrübeli eleman bulma, hammadde fiyatlarındaki artış ve vergiler olmuştur.

Şekil 4: İşi Yaparken Yaşanan Sorunlara İlişkin Kod-Alt Kod Bölümler Modeli

İşi Yaparken Yaşanan Sorunlara temasının katılımcılar tarafından en çok ifade edilen kod para biriminin anlaşılmasındaki zorluk/dövizdeki dalgalanmalar olmuştur. Aşağıdaki katılımcı ifadeleri, göçmen girişimcilerin para biriminin anlaşılmasındaki zorluk/dövizdeki dalgalanmalar alt kodunda toplanan görüşler hakkında fikir vermektedir:

2G: *“Para birimi ile ödeme şekilleri farklı olduğu için zorlandık.”*

5G: *“Yaşadığımız en büyük sorun döviz kurlarındaki dengesizliğin getirmiş olduğu güvensizlik.”*

7G: *“Türkiye’de iş yapmak gerçekten çok zor, çok fazla gider var ve maliyetlerimiz hepsi dolarladır. Dolar ile mal ettiğimiz ürünü rakiplerimiz hepsi TL ile satıyor biz de piyasaya uyup TL ile satmak zorundayız. TL ile satıyoruz. Kur farkından zarar ettiğimiz çok oluyor.”*

9G: *“Tabi ki enflasyon ve döviz kurları bizi zor zamanlar yaşattı. Gelen zamlar çok kısa vadede ürünlerimizin fiyatını ikiye hatta bazı ürünlerde üçe katladı. Bunlar bizim satışımızı zorlaştırdı. En kötü yanı zam gelen bir ürün dolar düşse bile indirime düşmemesi.”*

12G: *“İhracat yaparken en büyük sorunum kur farkı ve döviz kurlarındaki dalgalanmalar bu yüzdende büyük miktarlarda zararlarımız oluştu, çok büyük zararlara maruz kalarak çoğu ihalelerimiz batarak sonuçlandı.”*

İşi Yaparken Yaşanan Sorunlara göçmen girişimcilere önyargı ile bakılması teması katılımcılar tarafından en çok ifade edilen ikinci kod olup, katılımcı ifadeleri incelendiğinde şu çarpıcı örnekler verilebilir:

5G: *“Bazen mağazamıza gelen müşterilerin ırkçı söylemleriyle karşılaşıyoruz tabi bu durum son yıllarda önceye göre hayli azaldı.”*

6G: *“Malzeme almak istediğimizde bize malzemenin fiyatının normalinden yüksek rakamlarla verilmesi.”*

8G: *“İlk başlarda olduğu kadar olmasa da hala anlaşmakta ve bazı konularda esnafımla çatışma içerisine girebiliyorum.”*

9G: *“Suriye’li olmam nadir de olsa ırkçı müşteri kitlesi için bana sorun yaratıyor.”*

5.4. Sorunların Çözümü Temasına Ait Bulgular

Sorunların Çözümü Temasına İlişkin Kod-Alt Kod Bölümler Modeli Şekil 5’te gösterilmiştir

Katılımcılara yöneltilen “Yaşadığınız sorunların çözümü nedir?” sorusuna en çok ifade edilen kod “dil probleminin giderilmesi” olmuştur. Aşağıdaki katılımcının ifadesinde de görüleceği üzere göçmen girişimciler yaşadıkları sorunları diğer göçmen girişimcilerin yaşamaması için dil öğrenmenin önemine vurgu yapmaktadır.

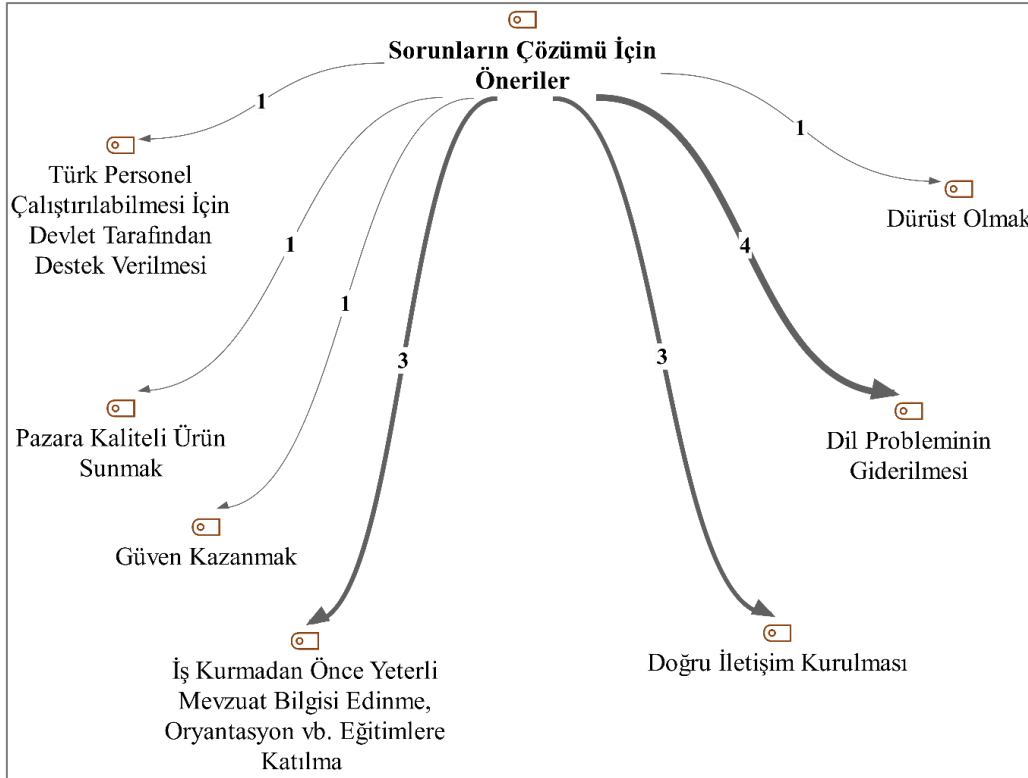
8G: *“Evet bu kadar zorluğun çözümüne gelelim. En başta dil farkı bunun çözümünü Gaziantep’te bir Türkçe dil kursuna giderek çözüm bulabilir. İşyerinden çıkıp boş*

vakitlerimde dil eğitimi alabilir, 6 aylık bir süreçte Türkçemi iyice ilerletebilirim. Ve artık gelen müşterilerimle, esnafımla daha iyi anlaşmaya başlayabilirim kendi çözüm yolumu kendim çizmeliyim.”

Sorunların çözümü temasında en sık tekrarlanan diğer kod “Doğru iletişimin kurulması”dır. Konu ile ilgili öne çıkan ifadeler incelendiğinde,

8G: “Ben müşterilerime yakın samimi ve içten davranarak kırmamaya çalışmalı ve hem müşteri hem de esnafımın gönlünü almayı bilmeliler.”

Katılımcı 4G’nin “İşe başlamadan önce yeterli bir şekilde yasaları öğrenmeli, gerekli hazırlıklar yapılmalıdır.” ve katılımcı 11G’nin “Türkiye’de şirket kurma ve kurma konusunda oryantasyon ve tanıtım seminerleri ve konferanslar yapılmasını öneririm.” şeklinde dile getirmiş oldukları görüşleri ise göçmen girişimcilerin iş kurma ve iş yaparken sorunlarla karşılaşmaması için öncelikle yasal mevzuatları öğrenmeleri gerekliliğini vurgulayarak, bunun için ise devlet tarafından bazı eğitim, oryantasyon programlarının yapılabileceğine işaret etmişlerdir.

Şekil 5: Sorunların Çözümü Temasına İlişkin Kod-Alt Kod Bölümler Modeli

Son olarak analizler sonucunda kullanılan kodların, incelenen tüm belgeler için, frekansını gösteren kelime bulutu analizi Şekil 6’da sunulmuştur. Şekil 6’da yer alan kelimelerin puntoları büyüdükçe verilere atfedilen kodların da daha sık kullanıldığı anlaşılmaktadır. Başka bir ifade ile kelimelerin punto büyüklükleri ile ilgili kodun kullanım sıklığı da artmaktadır.

Şekil 6: İncelenen Belgelerin Kelime Bulutu

Şekil 6'a göre çalışma grubunda yer alan örgütlerle yapılan görüşmelerde en çok kullanılan ifadelerin *Türkiye*, *zorluk*, *Suriyeli*, *sorun*, *Gaziantep*, *çözüm*, *başarı* gibi terimlerin kullanıldığı görülmektedir. Dolayısıyla incelenen göçmen girişimcilerin kullandıkları ifadeler de işleri kurarken sorunlar ve zorluklar yaşadıklarını söylemek mümkündür.

Göçmen girişimcilere başarı için tavsiyeler sorulmuş ve verdikleri cevaplar konularına göre oluşturulan kelime bulutunda; kaliteli üretim yapmak, planlı ve çok çalışma, iyi iletişim kurmak ve kendine güven gibi kelimelerin öne çıktığı görülmektedir (Şekil 7).

Şekil 7: “Başarı İçin Tavsiyeler” Sorusu İle Ulaşılan Cevaplara İlişkin Kelime Bulutu

6. SONUÇ

Bu çalışmada Gaziantep'teki Suriyeli göçmen girişimcilerin iş kurmada yaşadıkları sorunların tespit edilmesi amaçlanmıştır. Göçmen girişimcilerin; "İş Kurarken Yaşanan Sorunları", "İşi Yaparken Yaşanan Sorunları" ve "Sorunların Çözümü İçin Öneriler" olmak üzere 3 temada toplanmıştır.

Suriyeli Göçmen Girişimcilerin iş kurarken yaşadıkları başlıca problemler sırasıyla i). Kurumsal çevre hakkında bilgi, ii).Yasal kanunlar, iii).İrkçılık, iv).Genel finansman düzenlemeleri, v).Dil problemi, vi).Yabancı olma nedeniyle toplumun ihtiyacını anlayamama, vii).Finansmanı sınırlayan göçmen statüsü, viii).Eleman bulmada sıkıntı yaşanması olarak sıralanmaktadır.

İş kurarken yaşanan sorunlara temasına katılımcılar tarafından en çok ifade edilen kod kurumsal çevre hakkında bilgiye sınırlı erişim kodu olmuştur. Hammaddede temininin, makine temininin nereden nasıl yapılacağı hakkında bilgiye ulaşmada sıkıntı yaşadıklarını tespit edilmiştir. İş kurarken yaşanan sorunlar temasının katılımcılar tarafından en çok ifade edilen ikinci kod ise yasal kanunlar kodu olmuştur. Göçmen girişimcilerin özellikle işe başlamak için gerekli yasal mevzuatlarda sıkıntı yaşadıkları tespit edilmiştir. İş kurarken yaşanan sorunlar temasında katılımcılar tarafından sıkça ifade edilen bir diğer kod ise yabancı imajı kodu olmuştur.

İşi Yaparken Yaşanan Sorunlara temasının katılımcılar tarafından en çok ifade edilen kodlar i).Para biriminin anlaşılmasındaki zorluk/dövizdeki dalgalanmalar, ii).İrkçılık, iii).Dil bilmeme, iv).Müşteri sayısındaki değişim, v).Kurumsal çevre hakkında bilgi, vi).Rekabet, vii).Hammaddede fiyatlarındaki artış olarak sıralanmaktadır.

İşi Yaparken Yaşanan Sorunlara temasının katılımcılar tarafından en çok ifade edilen kod para biriminin anlaşılmasındaki zorluk/dövizdeki dalgalanmalar (kur farkı, döviz kurundaki dalgalanmalar gibi) olmuştur. İşi Yaparken Yaşanan Sorunlar temasının altında yer alan göçmen girişimcilere önyargı ile bakılması katılımcılar tarafından en çok ifade edilen ikinci sorun olmuştur.

Katılımcılara "Yaşadığınız sorunların çözümü nedir?" sorusu da yöneltmiş olup, en çok ifade edilen kod "dil probleminin giderilmesi" olmuştur. Katılımcılar tarafından alınan cevaplar neticesinde göçmen girişimciler yaşadıkları sorunları diğer göçmen girişimcilerin yaşamaması için dil öğrenmenin önemi üzerinde durmuşlardır.

Göçmen girişimcileri Türkiye'de yatırıma teşvik etmek için ekonomik ortamın hazırlanması öncelikli öneme sahip olduğundan, göçmen girişimcilere düşük maliyetli finans kaynakları ve rahat geri ödeme koşulları sağlanmalıdır. Güven duygusunun sağlanması amacı ile döviz kuru belirsizliği, enflasyon gibi makroekonomik ortamdaki belirsizlikler ortadan kaldırılmalıdır.

Araştırma bulgularına göre göçmen girişimcilerin büyük çoğunluğunun Türkçe bilmediği anlaşılmaktadır. Göçmen girişimciler için eğitimlerin düzenlenmesi ile göçmen girişimcilerin Türkçe öğrenmelerini sağlanması son derece yararlı olacaktır. Ayrıca göçmen girişimcilerin karşılaştıkları sorunlardan biri olan ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına yardımcı olmak amacı ile yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları vb. gibi kuruluşlar göçmenlerin topluma kazandırılması sağlayarak, göçmen girişimcilerin iş yaşamında karşılaştıkları ayrımcılık ve ön yargı ortadan kaldırılabilir.

Araştırma bulgularına göre göçmen girişimcilerin önemli bir kısmı yasal kanunlar ile kamu imkânlarından bilgisi olmamalarından kaynaklı zorluklar yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu yüzden göçmen girişimcilere, devletin sunduğu imkanlar ve destekler hakkında oryantasyon eğitimleri verilmesi yararlı olacaktır. Ayrıca yasal mevzuatlar girişimcilik lehine yeniden düzenlenmelidir.

Göçmen girişimcilere başarı için tavsiyeler de araştırma kapsamında sorulmuştur. Göçmen girişimcilerin işlerinde başarıya ulaşmaları için diğer göçmen girişimcilere şu tavsiyelerde bulunmuşlardır; kaliteli üretim yapmak, planlı ve çok çalışma, kendine güven ve iyi iletişim kurmak.

KAYNAKÇA

- Aldrich, H., E. and Waldinger, R. (1990). Ethnicity and Entrepreneurship. *Annual Reviews Social*. 16: pp.111-35
- Berg, B, L. (2007). *Qualitative Research Methods For The Social Sciences*. Boston: Pearson/Allyn & Bacon.
- Benhabib, S. (2006). *Ötekilerin Hakları-Yabancılar, Yerliler, Vatandaşlar*. (B. Akkıyal, Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ceylan, A. ve Uslu, İ. (2019). Türkiye Cumhuriyeti'ne Yönelen Kitleli Göç Hareketleri ve Kabul Mekanizmasındaki Yaklaşımlara İlişkin Bir İnceleme: 1989 Bulgaristan, 1991 Irak ve 2011 Suriye Göçleri. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Sayı/Issue*: 36, ss: 190-221.
- Constant, A. and Zimmermann, K. F. (2004). The Making of Entrepreneurs in Germany: Are Native Men And Immigrants Alike?. IZA Discussion Paper No. 1440. pp: 1-37
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç Ve Göçmen İlişkisi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE)*, s:17. ss: 67-91.
- Dheer, R. J.S. (2018). Entrepreneurship By Immigrants: A Review Of Existing Literature And Directions For Future Research. *International Entrepreneurship and Management Journal*. 14(3), pp:555-614
- Efendic, N., Andersson, F., W. and Wennberg, K. (2016). Growth in First- And Second-Generation Immigrant Firms in Sweden. *International Small Business Journal*, Vol. 34, no 8, pp: 1028-1052
- Fregetto, E. (2004). Immigrant and Ethnic Entrepreneurship: A U.S. Perspective. Welsch, H.P. (ed). *Entrepreneurship the way ahead* (pp: 253-268), New York: Routledge.
- Jansen, M., De Kok, J., Spronsen, J. V., Willemsen, S. (2003). Immigrant Entrepreneurship in Netherlands: Demographic Determinants of Entrepreneurship of Immigrants from NonWestern Countries. Research Report: Zoetermeer.
- Güngördü, S. (2018). Göçmen Girişimcilerin Kişilik Özellikleri ve Göçmen Girişimcilik Üzerine Algıları. İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Yüksel Lisans Tezi.
- Hamid, H. A. (2020). Challenges Experienced By Immigrant Entrepreneurs in a Developing Non-Western Country: Malaysia. *Entrepreneurial Business and Economics Review*, Vol.8, No.3. pp: 7-25
- İncetahtacı, N. (2020). Mültecilikte Sermaye ve Başarı Örüntüleri. içinde Gültekin, M. N. ve Doğanoglu, M. Gaziantep'teki Suriyeliler: Başarı Hikâyeleri. Gaziantep Üniversitesi Yayınları.
- Kalkınma Bakanlığı, 10. Kalkınma Planı 2014-2018, 2013.
- Kloosterman, R.C. (2010). Matching Opportunities With Resources: A Framework For Analysing (Migrant) Entrepreneurship From a Mixed Embeddedness Perspective. *Entrepreneurship & Regional Development*. Vol. 22, No. 1. pp: 25-45.

- Matricano,D. and Sorrentino, S. (2014). Ukrainian Entrepreneurship in Italy: Factors Influencing The Creation of Ethnic Ventures. *Matricano and Sorrentino Journal of Innovation and Entrepreneurship*, 3:10. pp: 1-28.
- Pe´Coud, A. (2010). What is Ethnic in an Ethnic Economy?. *International Review of Sociology*. Vol. 20, No. 1. pp:59-76.
- Reynolds, Paul D. ; Camp, S. M. ; Bygrave, W., D. ; Autio, E., Hay, M. (2002).*Global Entrepreneurship Monitor Gem 2001 Summary Report*, London Business School And Babson College.
- Sığrı, Ü. (2018). *Nitel Araştırma Yöntemleri*, İstanbul: Beta Yayınları.